

STENHUGGEREN

MEDLEMSBLAD FOR JYSK STENKLUB

43. årgang nr. 4 December 2017 Total nr. 158

Klubmedlemmer i fuld sving ved den store interesse på Hasselagermessen i efteråret 2017. Foto: Arne Dick.

Stenhuggeren: Medlemsblad for Jysk Stenklub

Formand:

Ingemann Schnetler, Fuglebakken 14, Stevnstrup, 8870 Langå 8646 7282
i.schnetler@mail.dk

Medlem af bestyrelsen og redaktør

Søren Bo Andersen, Engdalsvej 65A, 3.tv. 8220 Brabrand 2625 1733
sba@geolsba.dk

Medlem af bestyrelsen og kasserer

Jytte Frederiksen, Myntevej 16, 8240 Risskov 8617 4697
jytte@dichmusik.dk

Medlem af bestyrelsen og turansvarlig

Linda Lægdsmand, Lyngvej 55, 8420 Knebel 8635 2740
lindakaj@gmail.com

Medlem af bestyrelsen og værkstedsansvarlig

Hans J. Mikkelsen, Kjærslund 18, 8260 Viby J 8629 5518/4054 3902
hansjmikkelsen@gmail.com

Medlem af bestyrelsen

Pia Kamuk Nielsen, Firkløvervej 103, 8464 Galten 8694 6707
pia@ana.au.dk

Medlem af bestyrelsen

Niels Hemmer, Vejlbvænge 72, 8240 Risskov 4068 3898
nielshemmer@gmail.com

Jysk Stenklub, Myntevej 16, 8240 Risskov: Bank reg.nr. 1551 1217380

Årskontingent i 2017: 150 kr. for enkeltpersoner, 200 kr. for par.

Klubbens hjemmeside: <http://www.jyskstenklub.dk/>

Webmaster: Ingemann Schnetler

Medlemslisten: kan fås hos kassereren.

Klubblade fra andre klubber bedes sendt til formanden.

Fotos anvendt i dette blad er taget af *Arne Dich*, hvis ikke andet er nævnt

Indhold i dette nummer :

- Side 3 Mindeord for Else Green
- Side 4 Påskegården og molger - et turreferat
- Side 6 På dinosaurjagt i Grønland
- Side 7 Enchodus - gebis
- Side 9 Ny stenmesse kommer næste år
- Side 10 Kanonkugler i Sangstrup Klint
- Side 11 Flere talsten og nu også med bogstaver
- Side 13 Den udeblevne Rendsburgmesse
- Side 14 Boganmeldelse
- Side 14 Stemningsbilleder Molstræf 2017
- Side 19 Kontingent og værksted
- Bagsiden - programsiden

Mindeord for Else Green

Engang i år 2000 ankom Else Green for første gang til et af klubbens månedsmøder. Hun havde været så heldig at køre i bus med den navnkundige Grete Rasmussen, som i næsten hele klubbens levetid var en utrættelig ambassadør for alt, hvad der foregik i klubben. Snart blev Else en sikker deltager i klubbens ture både i ind- og udland.

Her ses Else ved Kinnenule i Sverige i 2009.

Vi lærte hende at kende som en meget dygtig samler, hvis styrke var en næsten ubegribelig, koncentreret afsøgning af områder med småting. På den måde fandt hun helt unikke fossiler. Hendes disciplin med hensyn til at begrænse omfanget af de hjembragte fund var legendarisk. Fra en uges indsamling i England kunne hendes fund være i en dåse på størrelse med en lille hånd. Hun fik megen ros af chaufføren, som kæmpede en brav kamp med vægten - på fundene forstås. Hendes søgeteknik blev også anvendt, da vi besøgte Faringdon, Oxfordshire. Else lagde sig på maven i en bunke med rødt findelt materiale - og der blev hun lige til vi skulle hjem. Et stort antal bitte-små sorte knusetænder fra 115 millioner år gamle fisk blev hendes fangst.

Gennem årene gjorde hun et par meget fine fund. Vi husker endnu hendes søliljehoved fra Höver. Når Else gjorde et superfund, var hun ikke den, der udbredte sig om hvordan det var gået til. Hun havde en forklaring, der er blevet et mundheld i klubben: ”den sprang på mig”. Da hun blev syg for et par år siden, var det slut med turene, men hun dukkede jævnlige op til klubmøderne. Hendes stemme havde fået en skarpere og mere gennemtrængende klang, men hendes latter og hendes umiskendelige vestjyske dialekt var uændret. Vi er ikke i tvivl om, at hun var glad for turlivet i klubben, og det var trist, at hendes sidste år skulle blive så smertefulde. Ligesom hendes familie er vi glade for, at hun har fået fred. Hun døde på Stautrup Hospice sidst i oktober måned, og ligger nu begravet ved Skarrild Kirke.

Æret være hendes minde.

Jytte Frederiksen

Påskegården og Molger – et turreferat

Af Jytte Frederiksen

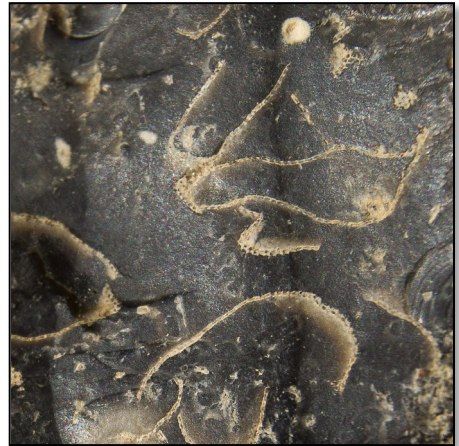
Efter årets sidste tur til Påskegårdens grusgrav ved Løsning og Molger Grusgrav ved Brødstrup lagde et af klubbens nyere medlemmer Hanne Maria Mølgaard på Facebook-gruppen "Fossiler på Facebook" en del billeder ud fra turen og skrev følgende:

”Billeder fra en fantastisk grusgravstur med Jysk Stenklub i strålende solskin i dag. Man ved at man er blandt ligesindede stenfolk, når alle mand ved første pitstop så snart vi stiger ud af bilerne bøjer hovederne nedad og begynder at spejle efter potentielle fund i gruset på rastepladsen.

Den fjerne rumlen i grusgraven når en af os ruller ned fra toppen af et stenbjerg. Støv i næsen, støv i håret, støv alle vegne og en rygsæk der på mystisk vis vejer mindst 20 kg mere end da jeg ankom ☺. Den begejstrede sammenstimlen når nogen har gjort et guldfund. Jeg beundrer dem alle, mens jeg inderst inde er vildt misundelig... men jeg fandt da et par søpindsvin... og flint ☺.

Tak for en helt igennem dejlig dag ☀”

Hun har helt ret: det var en dejlig dag. Jeg håber at Arnes billeder kan gengive lidt af stemningen fra den dag. I Molger Grusgrav blev der gjort et par rigtig gode fund: en flinteblok med mange bølgende bryozoplader, en smuk østers, flere forskellige foraminiferer, sil urblokke med ostrakoder og trilobitrestre, flere meget smukke orthoceratitter.

Flint med store plader af cheilostome bryozoaer.

Niels skal have tak for at vise os de to grave som ligger i hans jagtområde, Linda fordi hun sørgede for at leje bil og styre tilmeldinger og andre aftaler. Og sidst men ikke mindst Kaj fordi han kørte os sikkert og godt ad de små listige veje fra den ene grav til den anden.

Bogstaveligt talt bjerge af sten at lede igennem – og til at bestige.

Vejret var stille og vandet klart, hvad er op og ned - her er det retvendt og op.

Flintblok fra Danien med længdesnit af en stor-foraminifer, Nodosaria.

På dinosaurjagt i Grønland

– et kommende foredrag, lørdag den 13. januar 2018

Med Jesper Milàn, Geomuseum Faxe

I 2012 og 2016 var en dansk ledet ekspedition på udgraving i de Triassiske aflejringer langs Carlsberg Fjorden på Jameson Land i Østgrønland.

Her ses foredragsholderen på Jamesonland ved en lagflade spækket med fodspor.

Udgravningerne var meget succesfulde, og der blev fundet adskillige skeletdele fra både planteædende- og rovdinosaurere samt phytosaurere, der er slægtninge til krokodillerne. På grund af mængden af knogler samt de mange forskellige arter, der blev fundet sammen, har udgravningen potentiale til at blive en af de vigtigste lokaliteter i verden til at studere faunaen i slutningen af Trias-tiden.

Enchodus-gebis

En kæbe med lange og slanke tænder er blevet fundet i yderst velbevaret stand på Stevns Klint. Kæben stammer fra en dræberfisk fra Kridttiden.

AF KATJA GASIOROWSKI, LÅNT FRA TV ØST

Det kræver gode øjne og et talent for at lede.

Så kan man være heldig at gøre sig et helt usædvanligt fortidsfund, som rummer en masse historie og videnskab. Ovenikøbet et af dem, som var temmelig farlige for 66 millioner år siden i Kridttiden.

Netop sådan et fund gjorde den pensionerede fossiljæger, Peter Bennicke, sig, da han fandt et velbevaret stykke tandsæt fra en halvanden meter stor rovfisk på stranden neden for Mandehoved på Stevns Klint.

- Da jeg så det liggende i en kridtblok nede på stranden, var jeg godt klar over med det samme, at nu havde jeg fat i noget spændende, siger Peter Bennicke fra Tommestrup nær Stevns Klint. Han har samlet fossiler rundt om i landet i 23 år. Han har fundet 17 danekræ hidtil, og 18, hvis dette stykke bliver anerkendt.

En dræberfisk med lange og slanke tænder

Ud af en lille blok kridt stak der flere lange og slanke tænder fra sabeltandssilden eller *Enchodus*, som dens latinske navn er.

Her det nye fund med kæbe og tænder af Enchodus i en skrivekridtblok, Stevns Klint.

Foto: Sten L. Jakobsen, SNM.

Man har tidligere kun fundet enkelte løse tænder fra fisken, så det er usædvanligt, at man finder et helt stykke kæbe fra den, fortæller Jesper Milån, der er inspektør i Geomuseum Faxe. Han har et tæt samarbejde med Peter Bennicke, som jævnligt indleverer særlige fund på muséet.

- Det særlige ved den, er det vildt overdimensionerede gebis med de enorme drabelige tænder, der har gjort, at når den har haft lukket munden, så har tænderne stukket både op og ned, også gennem ganen og foran øjnene på den, siger museumsinspektøren.

Sådan regner man med, at sabeltandssilden (Enchodus) så ud, da den levede i kridttiden for 66 millioner år siden. Foto: Jesper Milån

Ifølge Jesper Milån levede sabeltandssilden i det meste af Europa i Kridttiden, og det var den eneste type fisk med så drabeligt et gebis i den periode. Man formoder, at den var en rovfisk, der levede af andre fisk, krebsdyr og blæksprutter, men man har aldrig fundet maveindholdet fra den.

Det var tilbage i marts, at Peter Bennicke fandt kridtblokken med tandsættet. Han har præpareret det lige siden, hvilket vil sige, at han har kradset forsigtigt fri med små nåle og pensler under et mikroskop. Inden han gik på pension for et par år tilbage, arbejdede han som murer, hvilket

ifølge ham selv er en fordel, når der skal arbejdes med fossiler i fritiden, for de skal hugges over på den rigtige måde. Det er en træning at gøre øjet bedre til at se efter det, og man skal vide, hvor man skal lede efter tingene. Det er en læreproces.

Nu er gebisset så sendt videre til Statens Naturhistoriske Museum, hvor det får en ekstra fin præparation. Derefter skal det vurderes, om det kan erklæres for Danekræ.

I november samles udvalget for Danekræ og vurderer Peter Bennickes fund, og når Geomuseum Faxe åbner igen til foråret, vil det blive udstillet lokalt med øvrige fund fra Kridttiden.

Ny stenmesse kommer næste år.

Det er altid med stor interesse, at man kan byde velkommen til nye messer og udstillinger inden for vores område – geologi, fossiler og mineraler.

Den nye stenmesse hedder "Kalklandets geologimesse", og den ser dagens lys på Geomuseum Faxe den 17. og 18. februar 2018.

Vi bringer nærmere på klubbens hjemmeside, når vi får oplysningerne.

Kanonkugler i Sangstrup Klint

-en kommentar fra Peter Sørensen

Hej Jytte Frederiksen.

Som helt nye medlemmer har min kone og jeg med stor interesse læst om jeres tur til Sangstrup Klint. Vi bor herude på klinten, hvorfra kanonkuglen på billedet også er fra. De har siddet i klinten i deres afstøbninger i flere århundreder. Den ret nye historie om, at de fra 2. Verdenskrig, er ren fantasi. For kanonkugler udgik for næsten 150 år siden. De blev da erstattet af granater mm. Men nogle synes at sandheden ikke skal stå i vejen for en god historie.

Kanonkugle og rustskal. Foto: Peter Sørensen.

Tillad redaktøren en afsluttende bemærkning: Jytte Frederiksen giver i sit turreferat i forrige nummer af Stenhuggeren netop den forklaring, at rustpletterne er forvitrede pyrit-konkretioner, Jytte abonnerer derfor netop ikke på skrønen om kanonkuglerne.

o-O-o

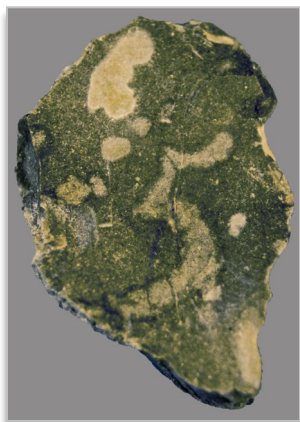
FLERE TALSTEN OG NU OGSÅ MED BOGSTAVER

Af Søren Bo Andersen.

I forrige nummer af Stenhuggeren efterlyste jeg på bladets forside sten med aftegninger af tal, idet jeg selv viste en sten med et 1-tal på den ene side og et 2-tal på den anden.

Der gik ikke lang tid, så modtog jeg fra Lone C. Platz billeder af en sten, hvis aftegninger kan tolkes som enten et 6-tal eller et 9-tal. Jeg synes dog, at naturen selv har afgjort, at det må tolkes som 6-tallet, når man ser på det derunder placerede punktum:

Her er Lones 9- eller 6.-tal. Foto: Lone C. Platz.

Ved et klubmøde kom Ebba Frederiksen og præsenterede sit nydelige 5-tal i flint, Så nu var der ud over de oprindelige 1- og 2-tal, 6- og 9-tal tillige et 5-tal. Nu var halvdelen af det arabiske talsystem hjemme.

*Ebbas 5-tal.
Foto: Arne Dich*

Men så kom der en mail fra Peter Sørensen, som bor nær Sangstrup Klint, og med de fotografier, der fulgte med mailen og i en senere mail, kom en overvældende samling af alle tallene. Og desuden også en del bogstaver. Man kan se dele af hans samling herunder:

Peters tal: 0, 1, To, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Foto: Peter Sørensen.

Og her kommer nogle af hans bogstaver, der som det ses danner ordet SPAND:

Bogstav-stenene fra Peter. Foto: Peter Sørensen

Tak til alle bidragydere. Det har været sjovt at modtage billeder af jeres spøjse sten. Det ville selvfølgelig være fristende at fortsætte med resten af alfabetet, så god jagt til jer, der orker det.

Den udeblevne Rendsburgmesse i september 2017

Rendsburg-messen den 10. september blev aflyst af arrangørerne og aldrig afholdt.

Linda fik først besked få dage før den planlagte turdato, så derfor kom aflysningerne også i sidste øjeblik.

Klubben og Linda er naturligvis kede af aflysningen, men denne var helt uden for vor kontrol. Trist for alle, som havde glædet sig. Men her er altså forklaringen.

Geologisk set - Sjælland og øerne

Boganmeldelse ved Jytte Frederiksen.

Geologisk set - Sjælland og øerne er sidste bind i en serie af seks bøger om Danmarks geologi. Bogen indeholder beskrivelser af i alt 42 Nationale Geologiske Interesseområder på Sjælland og øerne.

Bogens indledning handler om geologiens, naturens og landskabets udvikling igennem de sidste 70 millioner år.

Den centrale del af bogen gennemgår 42 lokaliteter, der har national-, regional- og, i enkelte tilfælde, international betydning.

Under hvert kapitel findes en beskrivelse af lokalitetens værdi for forskning, undervisning, turisme og samfundstekniske undersøgelser.

Dette suppleres med forslag til, hvordan lokaliteten kan beskyttes.

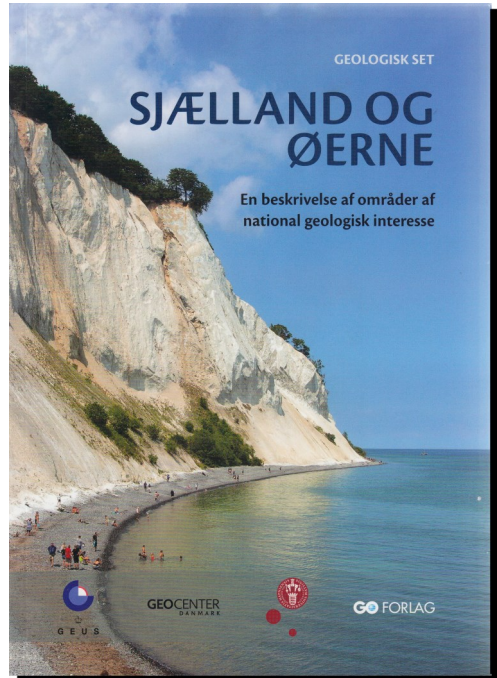
Behandlingen af hver lokalitet afrundes med henvisning til litteratur, turistbrochurer og ejerskab.

Formålet med bogen er at give bedre muligheder for at opleve, studere

og forstå de geologiske processer, materialer og naturområder og forhåbentlig også opleve skønhedsværdien i landskabernes og lokaliteternes udtryksformer. Bogen er også tænkt som en vejledning i forbindelse med administration og planlægning af det åbne land og som guide til geologien på Sjælland og øerne.

Geologisk Set - Sjælland og øerne udgives af GO Forlag i samarbejde med GEUS (De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland) og Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, som et fælles projekt under GeoCenter Danmark.

Pris: set på nettet via Livebox til 317 kr. via GO Forlag til 362,50 kr.

Molstræf 2017 - stemningsbilleder

Molstræf 2017 - stemningsbilleder

Hasselagermessen - klart bord efter travle dage

Klubmøde
Oktober
2017

Michael Bak

Collector of Fine Mineral Specimens

I øjeblikket masser af fine og sjældne mineraler til salg fra min samling (tidl. Claus Hedegaard) - bl.a.:

- *Mere end 50 forskellige zeolite-mineraler*
- *Malachite, Azurite, Cerussite fra Tsumeb, Namibia*
- *Sjældne mineraler fra hele verden*

Overvejer du at sælge din samling ?

Med kontakt til samlere og forhandlere i USA og Europa kan jeg tilbyde dig den bedste pris for din samling af fine mineraler og gode enkeltstykker.

Kontakt Michael for en vurdering og et tilbud

Altid kontant betaling

Kærdalen 16 - 3660 Stenløse - Tlf. 23 21 15 43

michaelbak@worldofminerals.dk

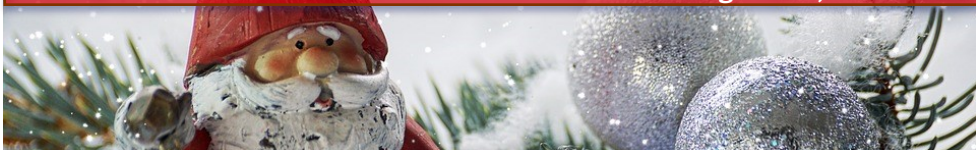
Kontingent for 2018

Enkelt medlemskab 150 kr. Parmedlemskab 200 kr. (modtager kun 1 klubblad) Indsættes på bankkonto: 1551 0001217380 – eller kontant på klubmøderne. Indbetaling skal være sket inden afholdelse af generalforsamlingen i marts 2017.

Hvis du ikke ønsker at fortsætte dit medlemskab, så giv venligst besked. Det sparer foreningen for udgifter og begge parter for besvær.

HUSK også at melde FLYTNING til kassereren. Et postkort (se adressen på side 2) eller en mail til jytte@dichmusik.dk sikrer, at Stenhuggeren kommer frem uden forsinkelse.

Med venlig hilsen, *Kassereren*

Klubbens værksted og bibliotek på Læssøesgades Skole genåbner omkring nytår. Hold dig orienteret på klubbens hjemmeside eller hos Hans J. Mikkelsen.

I foråret måtte vi pakke værksted, bibliotek og diverse materialer ned, fordi der skulle installeres elevator i bygningen. Vi fik pakket alt ind i et lille aflåst rum. Desværre viste det sig undervejs, at håndværkerne var nødt til at bore igennem muren ind til rummet, så vi fik en del støv og skidt ud over tingene. Stole, skabe og spande blev smidt hen bag den pæne plastikafdækning, der var lavet omkring biblioteket. Og hvad værre var: døren stod piv-åben, og der var fri adgang til tingene.

Ombygningen er nu færdig, og vi kan begynde at gøre rent og flytte tilbage. Hylder og lamper og skabe og maskiner skal hænges op. Og nu viser det sig, at langfingrede folk har fjernet 3 af arkitektlamperne, 1 kogekeedel og 1 stor skiftenøgle. Vore naboer, socialdemokraterne, har bl.a. mistet en kogekeedel og en brødkniv.

Administrativt er bygningen flyttet fra Læssøesgades Skole til Frederiksbjerg Skole.

Vi glæder os alle til at genoptage de aktiviteter, der har ligget stille alt for længe. Og så håber vi, at værkstedet kan få lov til at fungere i fred i mange år.

Nedenstående oplysninger gælder således igen fra ca. 1/1-2018:

Kontakt Hans J. Mikkelsen, når det drejer sig om værkstedet.

Tlf. 4054 3902.

Tirsdage: kl. 13.00 - 16.00. v/ Lilian Skov (kun efter aftale) 4068 9611.

Onsdage: kl. 19.00 - 22.00. v/ Leif Andersen (kun efter aftale) 6167 8062.

Husk af hensyn til de låste døre at ringe besked, om du kommer på værkstedet. Brug af sølvværkstedet: 5 kr. pr. gang. Brug af slibeværkstedet: 10 kr. pr. gang.

Returneres ved varig adresseændring

Afsender:
Jysk Stenklub
Myntevej 16
8240 Risskov

Program for Jysk Stenklub vinter og forår 2017/2018

Klubmøderne er på Åby Bibliotek, Ludvig Feilbergsvej, Åbyhøj

- Lørdag d. 9/12: Klubmøde på Åby Bibliotek. Det traditionsrige julemøde med lotteri, sang, kaffe og kage.
- Lørdag d. 13/1: Klubmøde på Åby Bibliotek. Foredrag ved Jesper Milàn, Geomuseum Faxe. På dinosaurjagt i Grønland.
(Se forhåndsomtale i bladet)
- Lørdag d. 10/2: Klubmøde på Åby Bibliotek.
Foredrag ved Anders Damgaard, Ravklubben.
Rav – et vindue til fortiden. En introduktion til den verden, som gemmer sig i ravet.
- Lørdag d. 10/3: NB! – Klubmøde på Åby Bibliotek allerede kl. 13.00.
Først foredrag ved Bodil Wesenberg Lauridsen, Statens Naturhistoriske Museum. Fossiler fra Danian - en skattekiste af gode historier.
Senere **GENERALFORSAMLING** kl. 14.30.
- Lørdag d. 14/4: Klubmøde på Åby Bibliotek. Foredrag ved James R. Wilson, Aarhus Universitet. Vulkaner og eksplosivitet.

Bestyrelsen ønsker alle medlemmer og jeres familier en rigtig glædelig jul og et godt nyt år, hvor vi igen kan mødes til hyggeligt og udbytterigt samvær!

Deadline for februarnummeret af STENHUGGEREN er den 28. december 2017. Materiale sendes til Søren Bo Andersen. (sba@geolsba.dk) eller kan afleveres ved klubmøder.

AL DELTAGELSE I FORENINGENS AKTIVITETER SKER PÅ EGEN REGNING OG RISIKO

Ved ankomst til møderne på Åby Bibliotek efter kl. 14.00, hvor dørene bliver lukket, kan man benytte klokken til højre for døren. Husk selv at medbringe nødvendig proviant til møderne. Fra kl. 13.00 er der åbent for handel, bytning, stensnak og "sten på bordet". Mødet starter kl. 14.30.

Solbakkens KopiTryk

